

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
НАУКОВО-ТЕХНІЧНА БІБЛІОТЕКА ІМ. Г. І. ДЕНИСЕНКА

ЛІТОПИС БІБЛІОТЕКИ КПІ

ВІД ЗАСНУВАННЯ ДО СЬОГОДЕННЯ

КИЇВ
2023

УКЛАДАЧ
МАРИНА МІРОШНИЧЕНКО

НАУКОВИЙ РЕДАКТОР
ОКСАНА БРУЙ

ЛІТЕРАТУРНИЙ РЕДАКТОР
ЮЛІЯ КОРЯН

КОМП'ЮТЕРНА ВЕРСТКА
ІРИНА ІГНАТОВИЧ

Л 64 Літопис Бібліотеки КПІ : від заснування до сьогодення [Електронний ресурс] / уклад. М. Мірошніченко; наук. ред. О. Бруй; М-во освіти та науки України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політехн. ін-т ім. Ігоря Сікорського», Наук.-техн. б-ка ім. Г. І. Денисенка. – Електронні текстові дані (1 файл: 87,2 Мбайт). – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2023. – 55 с.: фото.

ISBN 978-966-990-100-2

Літопис присвячено 125-річчю Бібліотеки КПІ. Видання містить інформацію про діяльність бібліотеки від заснування й до сьогодення.

Розраховано на широке коло читачів, усіх, хто цікавиться історією Бібліотеки КПІ та історією КПІ ім. Ігоря Сікорського.

УДК 027.7:[378.6:62 «КП»](091)

*Ліцензія Creative Commons «Attribution-ShareAlike»
(«Атрибуція — За тих самих умов») 4.0 Всесвітня*

ЗМІСТ

Початковий період історії бібліотеки.....	3
Період Української революції та нової економічної політики (1920–1930-ті роки)	6
Бібліотека в часи Другої світової війни.....	8
Нове приміщення бібліотеки	11
Рівень механізації та автоматизації бібліотечних процесів ...	16
Фонд рідкісних і цінних видань	19
Директори бібліотеки	22
Бібліотека в період 1998–2023 років	27

Початковий період історії бібліотеки

Заснування бібліотеки

Бібліотеку Київської політехніки заснували одночасно із закладом. Перший навчальний рік проминув у стінах Комерційного училища, де вже діяла бібліотека. Вона займала невеличке приміщення — лише 15 квадратних сажнів (31,5 квадратних метрів). Згодом її розмістили в одному з приміщень хімічного корпусу, а в 1901 році виділили місце в головному корпусі. Та загалом у проєкті інституту бібліотека не була запланована: проєктувалися лише невеликі бібліотеки на кафедрах, у лабораторіях і кабінетах. Зі зростанням книжкового фонду збільшувалася й територія бібліотеки. Для цього пробивали стіни суміжних приміщень, і вже до початку 20-х років ХХ століття книгозбірня займала понад 200 квадратних метрів — п'ять кімнат на другому поверсі, поряд з актовим залом.

Першим бібліотекарем став Микола Біляшівський (1867–1926) — видатний учений, громадський і культурний діяч, засновник Київського музею старожитностей, історик та етнограф. Відомо, що Микола Федотович написав листа Віктору Львовичу Кирпичову з проханням взяти його на посаду бібліотекаря в новозаснованій Київській політехніці. До роботи Микола Біляшівський став 1 серпня 1898 року й відпрацював три з половиною роки (1898–1902), упродовж яких чимало зробив для розбудови бібліотеки. За цей час налагодили відносини із закордонними видавництвами й книжковими фірмами, заснували журнальний фонд, створили абетковий каталог.

У 1902 році надрукували «Правила бібліотеки» — дуже важливий історичний документ, що дає уявлення про рівень організації бібліотеки. Наприклад, у главі «Управління бібліотекою» подається перелік обов'язків бібліотекаря й перелік документації: три матеріальні книги (для запису

книг, атласів, карт, періодичних видань, рукописів); книга дезидерат (для запису заявок на потрібні книги); книга з палітурної справи, для запису дефектних видань, для дублетів. Були окремі каталоги для рукописів, періодичних видань, картотеки документів, що видані читачам, тощо.

Протягом 1903–1908 років відбувалася реорганізація: розробили схему систематичного каталогу, а сама діяльність бібліотеки почала відповідати потребам і можливостям інституту.

Із 1902 року бібліотекою опікувалась, окрім штатних працівників, бібліотечна комісія в складі 3–4 професорів із кожного відділення. У 1904 році загальна бібліотека набула значення фундаментальної. До штату входили: бібліотекар, помічник бібліотекаря та служник. Також функціонувала бібліотека навчальних посібників та студентська читальня. У різні роки до складу бібліотечної комісії входили М. І. Коновалов, Є. О. Патон, С. П. Тимошенко, В. Г. Шапошников, О. О. Радциг та інші вчені інституту.

Поповнення фонду

Поповнення бібліотечного фонду відбувалося двома способами: придбання та приймання в дар. У перший рік своєї діяльності інститут виділив 3 000 рублів на придбання літератури. Фонд налічував 556 книжкових та 17 періодичних видань. Щороку бібліотека отримувала літературу від професорів і викладачів інституту, від державних і громадських організацій та окремих людей. Подарунки становили до 50 % усіх надходжень. Відтак фундаментальна бібліотека поповнилася багатьма унікальними окремими виданнями й цілими колекціями, що й сьогодні мають історичну та наукову цінність.

Починаючи з 1902 року бібліотека щорічно отримувала на придбання літератури 8 000 рублів із додаванням сум зі спеціальних коштів.

У середньому до книгозбірні щороку надходило 1 000 назв книг та 400 назв журналів і газет. У 1917 році фонд бібліотеки становив 50 000 книжкових і періодичних видань.

Структура бібліотеки

У звіті про діяльність Київської політехніки за 1904 рік згадуються два основні бібліотечні підрозділи: фундаментальна бібліотека з фондом науково-технічної літератури й фондом періодичних видань та бібліотека підручників з абонементом і читальнею.

У статуті інституту бібліотека була означена як навчально-допоміжний структурний підрозділ.

Одночасно з основною бібліотекою були створені й діяли бібліотеки студентських гуртків: механічного, інженерного, хімічного, електротехнічного.

Читальна зала, 1903 р.

Протягом перших двох десятиліть діяльності приміщення бібліотеки були оснащені необхідними спеціальними меблями та бібліотечним інвентарем. Кількість працівників коливалася від трьох до п'яти людей у різні періоди.

Період Української революції та нової економічної політики (1920–1930-ті роки)

Поповнення фонду

У часи Української революції (1917–1921) бібліотека Київської політехніки зазнала значних випробувань, як і сам навчальний заклад. Проте, не дивлячись на тяжкі умови, деякі професори продовжували вести наукову діяльність: працювали в лабораторіях за температури нижче нуля, писали

Бібліотека 1920-х рр.

праці й проводили досліди, не маючи нових відомостей про успіхи науки за кордоном та не маючи змоги користуватися бібліотекою, яка майже не функціонувала. Багато книг із фундаментальної бібліотеки вкрали, а близько 6 000 видань зберігалося на квартирах деяких

професорів, що дуже шкодило роботі інших дослідників.

У цей період бібліотека практично не одержувала коштів, і тільки з 1923 року почалося поліпшення ситуації. Поступово відновився зв'язок із закордоном, завдяки асигнуванням придбали 175 нових іноземних видань. Також бібліотека отримувала науково-технічні періодичні видання в межах співпраці з англійською фірмою Argos, німецькою «Книга» та книжковою фірмою Н. Кіммель у Ризі. Книжковий фонд у 1923 році (25-річний ювілей інституту) становив 26 700 назв книжкових і періодичних видань, а вже за два роки — 77 784 примірники. Із 1927 року комплектування іноземною літературою здійснювалося через центральний будинок учених у Москві.

Виконувалася бібліотечна робота: поступово впорядкували фонд хімічної літератури та атласів відповідно до міжнародної бібліотечної системи, заново пронумерували низку періодичних видань тощо. До 1929 року створили повноцінну технічну бібліотеку, фонд якої містив видання з математики, фізики, хімії та інженерної справи.

Протягом 1930-х років бібліотечний фонд неухильно зростав і в 1940 році становив 390 755 примірників книжкових і періодичних видань.

Структура бібліотеки

У 1930-х роках, разом зі змінами в житті Київської політехніки (реорганізація інституту в декілька окремих (1930), а потім об'єднання в один Київський індустріальний інститут (1934)), відбувалися зміни й у діяльності бібліотеки.

Окрім наявних відділу науково-технічної літератури та відділу періодичних видань, виокремили відділ технічної документації. У навчальному відділі функціонували студентські абонементи й читальні зали. Також створили відділи соціально-економічної літератури (1935), бібліографії (1936), комплектування та опрацювання літератури. У філіалі бібліотеки на хімічному факультеті створили книжковий фонд і читальний зал для обслуговування студентів хіміко-технологічного та целюлозно-паперового факультетів.

Наприкінці 1930-х років бібліотекою Київського індустріального інституту користувалися не тільки студенти й викладачі закладу, а й інших організацій та установ Києва. Активно діяв міжбібліотечний абонемент.

Бібліотека в часи Другої світової війни

Воєнні часи дуже погано позначилися на стані бібліотеки. Сам інститут евакуювали — він діяв на базі Середньоазійського індустріального інституту в Ташкенті. Інститутська книгозбірня ж залишилася в Києві — не було змоги вивезти її з окупованого міста. 1941–1943 роки можна вважати найтяжчими в історії бібліотеки. Вона була частково спалена, знищена, розкрадена.

Про стан бібліотеки після окупації розповідав її працівник, а згодом директор Л. Г. Папіровий на засіданні Вченої ради інституту в грудні 1944 року. Із вересня 1941 року

Одна з кафедральних бібліотек

німецькі військові перебували в приміщеннях головного й хімічного корпусів. Частина бібліотеки, розташована в хімічному корпусі, виявилася неущокованою. Натомість у головному корпусі навпаки — усі двері (навіть наглухо забиті) та шафи були відчинені, скло вибите, усюди панував хаос і безлад.

Протягом зими 1941–1942 років вдалося зібрати докупи близько 50 000 примірників: книги й дипломні роботи з кабінетів, лабораторій та аудиторій інституту. Значна частина бібліотечних фондів була збережена.

Але повна руйнація почалася в останні 4–5 днів окупації. Саме тоді вивезли й знищили більшість видань: із 35 000 науково-технічних матеріалів залишилося 4 000, із 224 000 періодичних видань — 61 900, із 86 000 науково-технічної документації — 20 000. Дуже постраждав відділ художньої літератури, фонд соціально-економічної вщент спалили. Зникла вся довідкова література зі студентських читальних залів. Також знищили

бібліографічну картотеку, що мала велику цінність. У хімічному філіалі не вистачало майже 4 500 книжкових видань та понад 1 300 періодичних.

Читальна зала

Втрати бібліотеки після окупації становили приблизно 145 000 примірників наукової, навчальної, довідкової, художньої та соціально-економічної літератури. Згадаємо, що на початку 1940-х років бібліотека Київської

політехніки входила до списку найкращих бібліотек закладів вищої освіти країни.

Та відбудова бібліотеки почалася, коли війна ще тривала. Обслуговування користувачів розпочалося вже в листопаді 1943 року в украй важких умовах — зима, холод, наслідки значних руйнувань. Частина періодичних видань, яку окупанти не встигли вивезти, опинилася на вулиці, інша частина — у вестибюлі головного корпусу. Усього — близько 70 000 примірників. Усі видання потрібно було розібрати й розставити на бібліотечних полицях. Працівників було четверо разом із директором, але неабияк допомагали викладачі й лаборанти кафедри іноземних мов — протягом трьох місяців вони впорядковували фонд періодичних видань.

Поступово ремонтували приміщення бібліотеки, поновлювали вікна. Поверталися до роботи інші працівники бібліотеки. Разом із відновленням занять в інституті 1 жовтня 1944 року в хімічному корпусі (тут було найменше руйнувань) відкрився філіал бібліотеки, що обслуговував 620 користувачів. Продовжувалося поповнення бібліотечних фондів — уже в липні 1944 року з'явилися нові записи в інвентарних книгах, зокрема відділу науково-технічної літератури та відділу навчальної літератури.

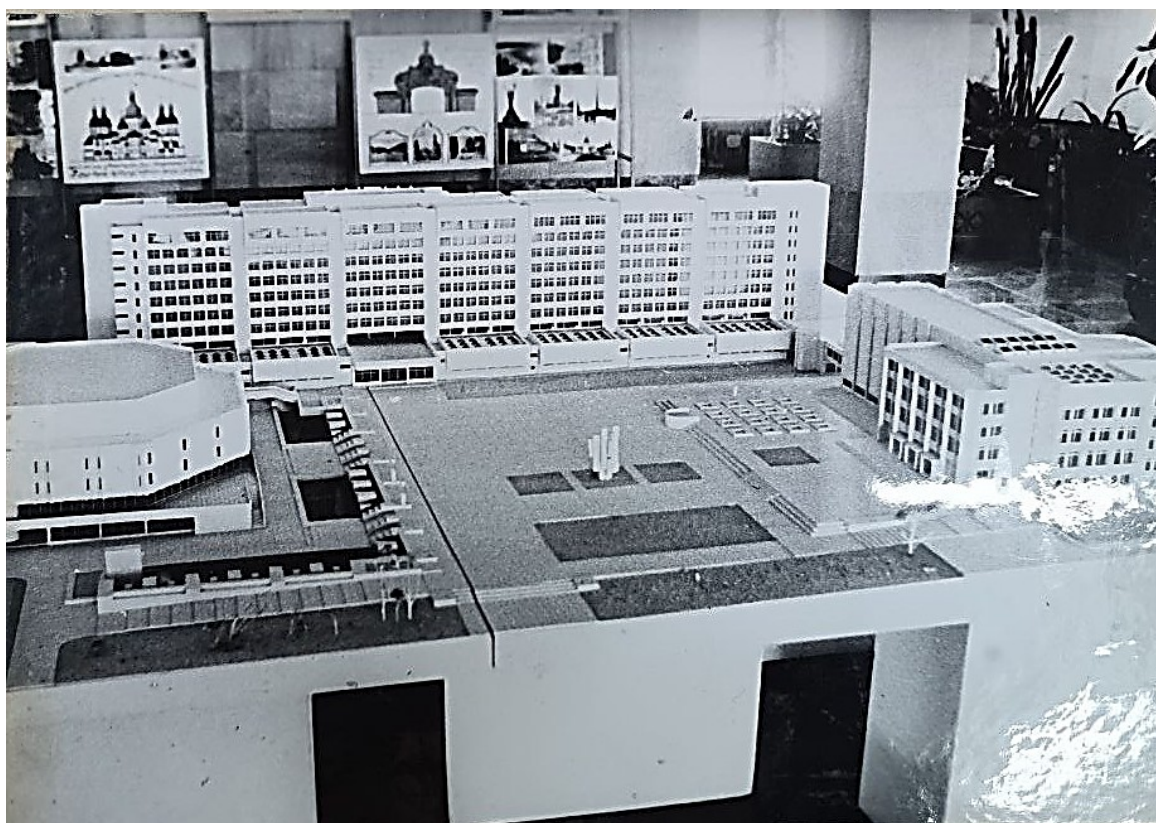
У квітні 1947 року в інституті вийшов наказ про повну інвентаризацію книжкового фонду бібліотеки з метою виявлення реального стану. До цієї кропіткої роботи залучили не тільки бібліотечних працівників, а й представників інших підрозділів закладу, завдяки чому завдання виконали до 1 жовтня цього ж року.

Післявоєнний період виявився для бібліотеки часом стрімкого відродження: знову почав надходити обов'язковий примірник за профілем інституту — книжкові фонди фактично сформували наново.

Нове приміщення бібліотеки

Поява нових напрямів діяльності інституту в 1950–1960-ті роки стимулювала й розвиток бібліотеки. У 1965 році бібліотека отримала статус науково-технічної.

Бурхливий ріст кількості філіалів інституту сприяв розвитку бібліотеки, підвищився рівень обслуговування, зросла кількість відвідувачів. Але

Макет будинку бібліотеки в комплексі із загальнотехнічним факультетом і актовим залом інституту

територіально бібліотека розташовувалася так само в декількох досить невеликих приміщеннях у головному корпусі. Усі мріяли про нове приміщення й більші можливості для діяльності.

Архівні документи свідчать, що зведення нового бібліотечного приміщення розпочалося з рішення виконавчого комітету Київської міської ради від 6 серпня 1970 року про дозвіл на будівництво навчально-лабораторного

корпусу, науково-дослідної лабораторії та студентської бібліотеки в Київській політехніці.

*Обговорення проєкту площі Знань
В. І. Лиховодов (2-й праворуч)*

Подальша історія пов'язана з появою нового ректора інституту — Григорія Івановича Денисенка. Професор Денисенко, відомий як талановитий організатор будівництва великих навчально-наукових університетських комплексів, продовжив свою діяльність в одному з найбільших вишів України. Уже 18 серпня 1971 року, на третій день після призначення, ректор порушив питання будівництва нової бібліотеки.

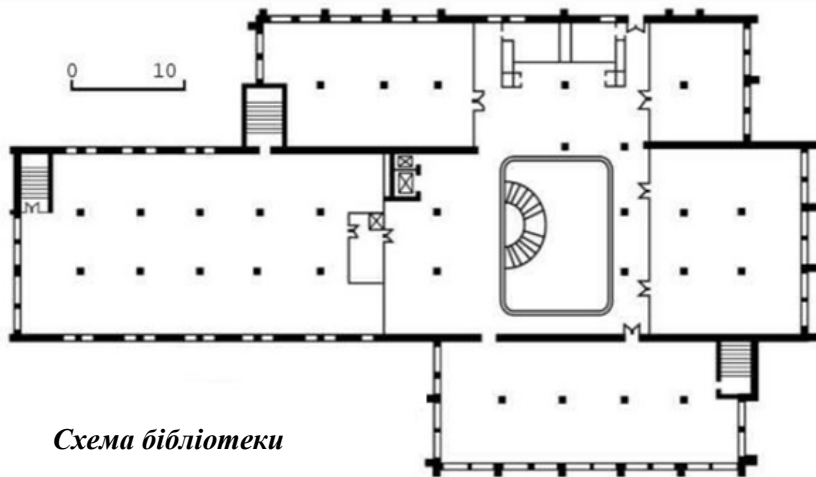

Схема бібліотеки

Для будівництва вибрали ділянку, розташовану в центрі інститутського містечка в оточенні головного, хімічного корпусів та лабораторного

Працівниці бібліотеки на будівництві

корпусу № 2. Тут були механічні майстерні кафедри технології машинобудування та інструментального виробництва, лабораторія промислової теплотехніки й криогенна станція, спортивний манеж та виробничі майстерні. Усі згадані споруди були тимчасовими або в аварійному стані й підлягали знесенню.

У 1972 році заступник міністра вищої і середньої освіти УРСР затвердив завдання з проектування бібліотеки за індивідуальним проектом, що мала вмістити 2 000 000 томів та 1 500 місць у читальних залах, на Брест-Литовському проспекті (нині — проспект Берестейський, 37.) Автором проекту став архітектор В. С. Тисейко, керівником — В. І. Лиховодов. Будівництво тривало протягом 1976–1979 років.

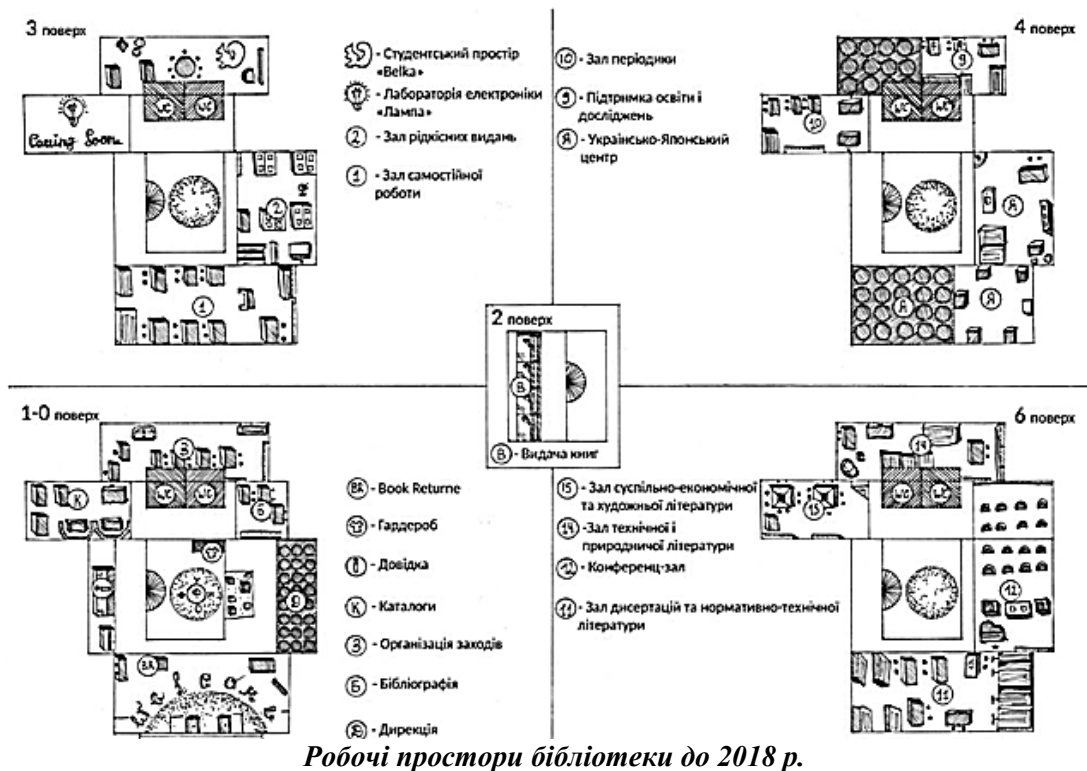
Приміщення бібліотеки зведено за унікальним архітектурним проектом, створеним із використанням

Колектив бібліотеки на будівництві нового приміщення

сучасного (на той час) світового досвіду будівництва подібних споруд. Будівля складається з двох модулів: восьмиповерховий — для зберігання

фонду й роботи бібліотечного персоналу; чотириповерховий — для користувачів. Бібліотека містить затишні світлі зали для роботи читачів, зручні абонементи, рекреаційні зони для спілкування й відпочинку, великі книгосховища з продуманою системою пошуку й швидкого доставлення замовленої літератури.

У бібліотеці комфортно перебувати і користувачам, і працівникам. Окрім зручності й практичності, багато уваги архітектор приділив естетичній складовій. Стіни кожного із чотирьох холів прикрашають живописні панно «Людина і природа» художника-монументаліста Володимира Пасивенка, лауреата Державної премії ім. Т. Г. Шевченка. Лейтмотивом стала думка про гармонію взаємовідносин людини з природою.

Ще один цікавий факт: під час будівництва, на стадії оздоблення інтер'єрів, було укладено договір між Київською політехнікою та Ботанічним садом ім. академіка О. В. Фоміна щодо озеленення приміщень бібліотеки. Креслення й плани оздоблення рослинами збереглися в бібліотеці.

До відкриття бібліотеки провели величезну роботу з підготовки приміщень, ввезення й розташування меблів і, головне, перевезення книжкового фонду. Участь у цих роботах брали безпосередньо працівники всіх підрозділів бібліотеки разом зі студентами та викладачами інституту, які так само активно долучалися до будівництва приміщення. 1 вересня 1980 року розпочався новий, якісно інший період діяльності бібліотеки.

Керівний склад бібліотеки

18 вересня 1998 року, під час святкування 100-річчя університету, відбулося урочисте відкриття меморіальної дошки Г. І. Денисенку на фасаді бібліотеки, яка тепер гідно носить його ім'я.

Рівень механізації та автоматизації бібліотечних процесів

Приміщення бібліотеки на момент відкриття було дуже добре оснащеним із погляду технічних бібліотечних засобів для механізації та автоматизації трудомістких виробничих і бібліотечних процесів. Усі книгосховища об'єднані між собою спеціальним ліфтом для переміщення на абонемент замовлених читачами видань. Одне з книгосховищ обладнано монорейковою дорогою. У подальшому бібліотека отримала й використовувала різноманітну техніку: прилади для друкування читацьких замовлень, апарати для читання мікрофіш і перегляду мікрофільмів, пристрої для оперативного зв'язку зали каталогів із книгосховищами, маркірувальні машини й багато іншого. Уся техніка активно

Для зручності обслуговування науково-технічною літературою, в залі каталогів на першому поверсі бібліотеки встановили спеціальний друкарський пристрій «Консул»: читачі робили замовлення, а потім у зручний для себе час приходили до бібліотеки

використовувалася протягом багатьох років і якісно підвищувала рівень

обслуговування користувачів. Згодом з'явилися й комп'ютери, копіювальні машини, факси.

У 1987 році розпочалася робота зі створення електронного каталогу. Уже в подальші роки, у межах впровадження комп'ютерних технологій у роботу бібліотеки, розробили підсистеми «Передплата», «Автоматизований індикатор виданої науково-технічної літератури», «Електронний каталог», «Читач», «Методичні видання», «Іноземна періодика». У 1989 році запрацював електронний каталог, що містив записи про літературу з 1987 року видання.

Нові можливості з'явилися в бібліотеці з отриманням у 1993 році інформаційно-обчислювального комплексу VAX 4000-200 фірми Digital. Поряд з активним освоєнням технічного обладнання розпочалося впровадження нового програмного забезпечення. 29 та 30 березня 1994 року презентували програмне забезпечення ALEPH компанії Ex-Libris, зокрема його переваги для автоматизації роботи бібліотеки. Програмне забезпечення охоплює всі бібліотечні процеси — від комплектування фонду до ведення бібліотечного обліку та статистики.

Електронний каталог НТБ КПІ ім. Ігоря Сікорського

Формуляр | Опція | Вихід

Нові надходження | Рідкісні видання | Матеріали до курсів | інші колекції | Відгуки | Допомога

Eng Ukr | Перегляд | Пошук | Результат пошуку | Попередні пошуки | Моя е-Поліца | Паспорт е-каталогу

Простий пошук | Розширений пошук | Паралельний-каталоги | Мова команд (CCL)

Простий пошук

Введіть слово чи фразу

Пошук у полі: Всі поля

Слова поруч? Ні Так

Обмеження пошуку:

Мова: Мови: Рік: Використовуйте повний рік (pppp) та "?" для скорочення

Типи: Типи: Місце знаходження: всі

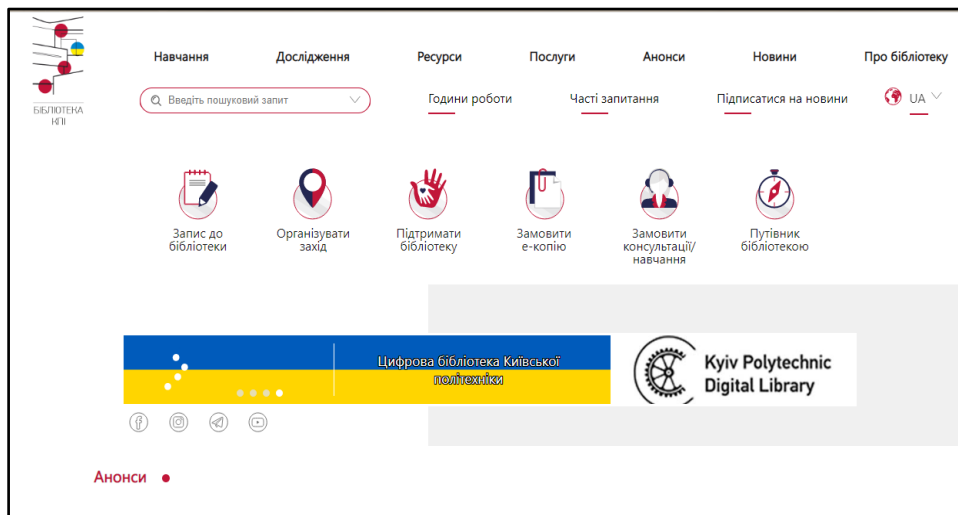
Підказки до пошуку:

- 1 Якщо вибрати "Так" в меню "Слова поруч" і ввести *Історія України*, то система знайде лише ті записи, де наступним після слова *Історія* буде слово *України*.
- 2 Маленькі та великі літери при пошуку рівнозначні. Наприклад, шукаючи *computer*, система також знайде записи, які містять *Computer* чи *COMPUTER*.
- 3 Під час пошуку дозволяється використовувати Булеві оператори **AND**, **OR**, **NOT** та дужки. Наприклад, ввівши (економіка OR фінанси) AND Україна, Ви знайдете всі записи, які мають слова *економіка* або *фінанси* разом зі словом *Україна*.
- 4 Застосовуйте знак * (зірочка) для пошуку слів, що частково збігаються. Наприклад, в результаті пошуку *україн** буде знайдено *Україна*, *Україну*, *українська*, *український*, *українського* і т.д. Пошук **логія* знайде слова *філологія*, *екологія* і т.д. Знак * можна використовувати і в середині пошукового терміну. Наприклад, пошук *істор** знайде записи із словами *історія* та *історіографія*.

Електронний каталог бібліотеки

Упродовж 1995 року відбулися перші кроки впровадження ALEPH у бібліотеці: у бази даних ALEPH конвертували 65 000 записів; продовжили використання наявних бібліотечних підсистем. Через рік увели в дію першу

чергу бібліотечної локальної обчислювальної мережі, яка охоплювала п'ять відділів, під'єднали її до інтернету. Цей запуск став можливим завдяки реалізації проєкту «Бібліотека майбутнього — це бібліотека нових технологій» міжнародного фонду «Відродження». Пізніше бібліотека отримала нові сканери, технічне обладнання для друкування пластикових читацьких квитків (до речі, такі квитки вперше в Україні отримали саме студенти Київської політехніки), було створено сайт бібліотеки.

Нинішній сайт бібліотеки (від 2019 р.)

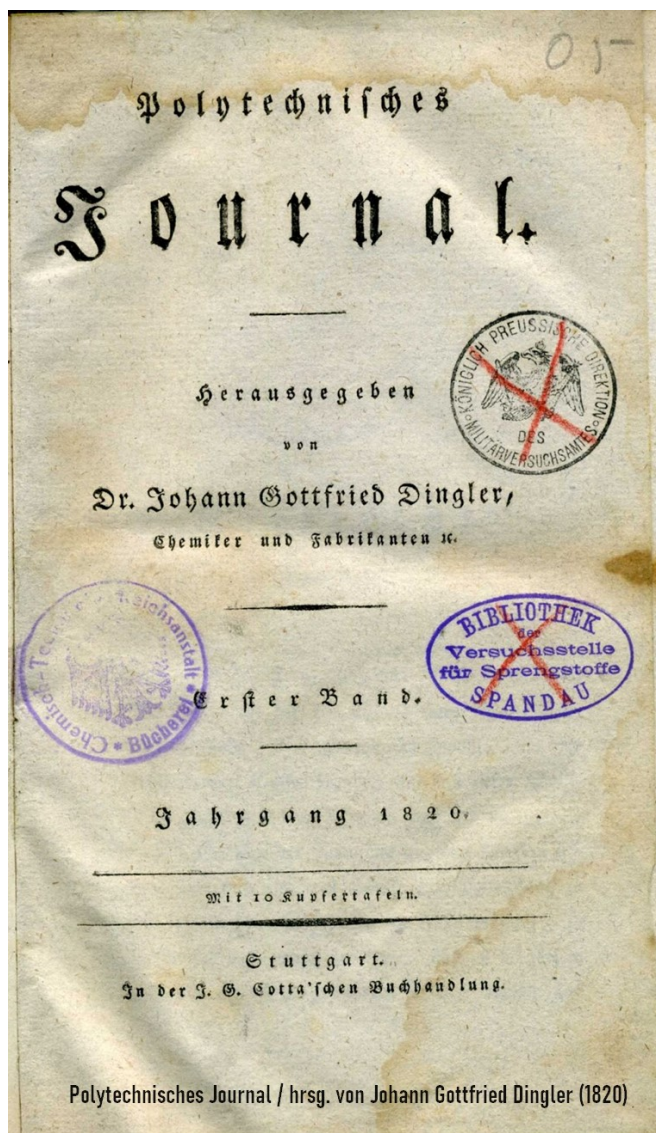
Сьогодні п'ять залів бібліотеки оснащені стаціонарними комп'ютерами, у холах та читальних залах встановлені розетки для під'єднання гаджетів.

Зал бібліотеки зі стаціонарними комп'ютерами

Фонд рідкісних і цінних видань

Бібліотека КПІ зберігає у своїх фондах унікальні видання XVIII–XX століть: книги, журнали, офіційні документи, рукописні матеріали й окремі архіви. Усі вони яскраво відображають історію розвитку вітчизняної та світової науки й техніки. Працівники бібліотеки ретельно систематизують, досліджують та зберігають ці книжкові пам'ятки, надають доступ до оригіналів та електронних копій.

*Polytechnisches Journal /
hrsg. Von Johann Gottfried Dingler (1820)*

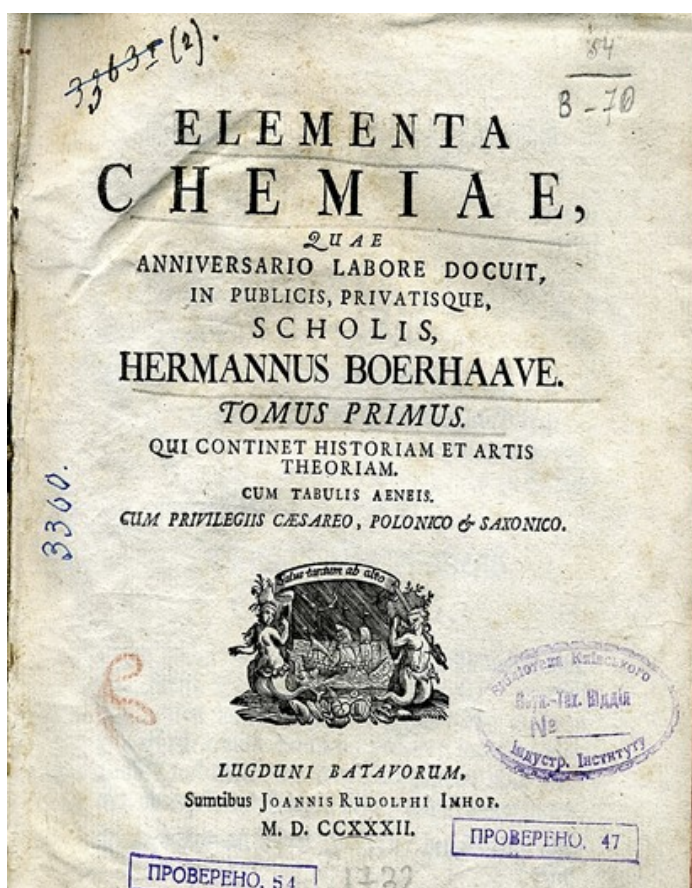
Серед видань фонду рідкісних і цінних документів є навчальна література (практичні посібники, підручники), наукові трактати й багатотомні видання видатних учених, енциклопедичні видання, біографічні словники, тематичні довідники, роботи з історії фізики, хімії, математики тощо.

Окрім видань технічного напрямку, у фонді представлена література на теми архітектури й мистецтва, художні твори та мемуари XIX — поч. XX століть. Зокрема, прижиттєві видання творів класиків української літератури — Василя Стефаника, Івана Франка, Панаса Мирного,

Івана Нечуя-Левицького.

Окремою значною складовою є періодичні видання: журнали, наукові вісники, записки різних наукових організацій тощо. У бібліотеці зберігається один із перших технічних журналів Європи *Polytechnische Journal* («Політехнічний журнал»), який виходив із 1822 по 1931 рік. Протягом всього ХІХ століття він був важливим джерелом технічних знань, культури й технологій.

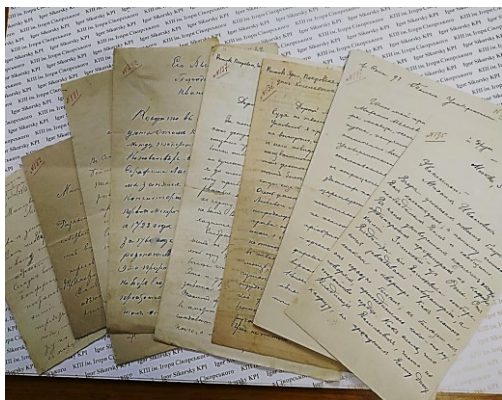
Найстаріша частина фонду охоплює видання 1732–1850 років із різних галузей знань: математика, фізика, хімія й хімічна технологія, проектування механізмів і машин, сільське господарство, економіка, історія. Багато видань належать до розділу хімії, зокрема робота нідерландського вченого Германа Бургаве (*Boerhaave Hermann*) «Основи хімії» (*Elementa chemiae, quae anniversario labore docuit, in publicis, privatisque scholis, 1732*) та видання французького вченого

Elementa chemiae, quae anniversario labore docuit, in publicis, privatisque scholis / Boerhaave Hermann (1732)

Ж. Шапталя (*Jean-Antoine Claude Chaptal*) «Елементи хімії» (*Elemens de chymie, 1796*). На сторінках таких книг нерідко наявні дарчі написи або власницькі знаки (печатки, автографи), за якими досліджується історія їхнього побутування упродовж століть.

Також від початку своєї діяльності бібліотека отримувала в подарунок від учених або їхніх нащадків цілі бібліотечні колекції. Наприклад, у фонді зберігається бібліотека О. П. Бородіна, видатного київського інженера-залізничника, одного з організаторів залізничної галузі в Україні; приватна колекція видань та науковий архів другого ректора Київської політехніки, видатного вченого-хіміка М. І. Коновалова. Традиція передавати власні

Листи М. І. Коновалова

книги бібліотеці панувала серед професорів, викладачів і студентів Київської політехніки, завдяки чому сьогодні відновлюються історичні й формуються нові тематичні колекції.

Значну частину фонду становлять документи з історії університету — наукові роботи професорів і викладачів, офіційні документи початку ХХ століття, історичні нариси про сам університет та його підрозділи. Усе це багаторічна історія навчального закладу в друкованих матеріалах. Окрім того формується нова колекція «Документи соціального життя КПІ ім. Ігоря Сікорського», що охоплює фотоматеріали, випускні альбоми, листи, листівки, запрошення, буклети й ще багато іншого, що зазвичай не зберігається. Такі матеріали є важливими свідченнями життя навчального закладу впродовж десятиліть.

*Металева табличка
«Книги Профессора В. Л. Курничева
пожертвованные им Библиотеке»
(1902)*

Останніми роками бібліотекарі оцифрують документи з історії університету, проводять їхню нагальну реставрацію. Електронні копії видань поступово поповнюють колекції Цифрової бібліотеки Київської

політехніки. Результати досліджень рідкісних і цінних видань публікуються в електронному архіві та на сторінках соціальних мереж. Робота з формування фонду ще триває.

Директори бібліотеки

Упродовж перших двох десятиліть бібліотеку очолював бібліотекар — так називалася посада керівника.

Першим бібліотекарем став **Микола Федотович Біляшівський** — видатний український учений у галузі історії, археології, етнографії; організатор і керівник Київського музею старожитностей, теоретик і практик музейної справи, один із перших вітчизняних музеєзнавців; громадський і політичний діяч, один із засновників і дійсний член Української академії наук. До роботи в університеті став 1 серпня 1898 року, звільнився в лютому 1902 року. Завдяки зусиллям Миколи Біляшівського було організовано діяльність бібліотеки: складено алфавітний каталог, написано й видано «Правила бібліотеки», організовано журнальний фонд, налагоджено зв'язки з видавництвами. Його рукою заповнена перша бібліотечна інвентарна книга періодичних видань, яка збереглася до сьогоднішнього дня.

М. Ф. Біляшівський

Із травня 1902 року посаду обіймав **Микола Семенович Сафронєєв**. Згідно з документами, він працював до 1913 року й доклав багато зусиль до розвитку бібліотеки, активно використовував сучасний європейський досвід. У 1908 році Микола Сафронєєв відвідав Лейпциг, Берлін, Мюнхен та Відень, де ознайомився з роботою бібліотек різного підпорядкування: університетських, державних і громадських. Під час відрядження розв'язав

питання книгообміну та закупівлі книг німецьких видавництв. Брав участь у роботі Всесвітнього конгресу бібліотекарів та архівістів (1910) та Першого Всеросійського з'їзду бібліотекарів (1911).

Про двох наступних очільників бібліотеки невідомо майже нічого, окрім свідчень у щорічних звітах:

- **Едуард-Максиміліан Іванович Гейєр** — із березня 1913 року по 1916 рік;
- **Юрій Олександрович Лістов** — із 1 лютого 1917 року.

Ще одне прізвище згадується тільки в книзі В. Г. Дригайла — В. В. Пундані, але у звітах інформації про нього немає. Відомо також, що в 1920–1930-х роках бібліотекою керували М. С. Сафронєєв, М. В. Фоломін, Д. Є. Серветник.

Більше свідчень маємо про **Луку Григоровича Папірового**. Із 1914 року він працював у Київській політехніці, із 1927 року — бібліотекарем. Керував бібліотекою з листопада 1943 по жовтень 1947 року. На його долю припали складні часи Другої світової війни. Про стан справ бібліотеки в часи окупації він доповідав Вченій раді інституту 22 грудня 1944 року. Узимку 1941–1942 років йому вдалося зібрати майже 50 000 книг, залишених студентами й викладачами. Із різних кабінетів до бібліотеки перенесли книги й дипломні роботи, завдяки чому вони й збереглися. Уже після визволення Києва Л. Г. Папіровий разом із трьома працівниками розпочав процес відновлення бібліотеки й налагодження її діяльності.

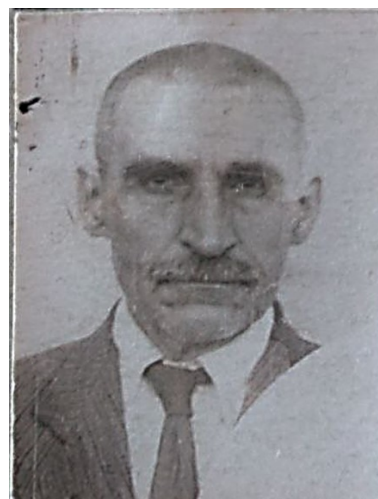

Фото Л. Г. Папірового з особової справи в архіві університету

У подальші роки бібліотеку очолював **Павло Петрович Павлов** — 1947–1949, 1955–1967 роки. Учасник бойових дій

П. П. Павлов

на полях Другої світової війни, після повернення до мирного життя викладав у Київському артилерійському училищі самохідної артилерії, очолював самохідний окремий дивізіон Прикарпатського військового округу, був керівником навчальної частини військової кафедри в Київській політехніці, майже 15 років керував бібліотекою.

У 1949–1955 роках директором бібліотеки був **Володимир Васильович Порошин**.

Майже чверть сторіччя бібліотеку очолювала **Луїза Василівна Ворона** — 1967–1991 роки.

Це визначальний період життя бібліотеки — будівництво нового приміщення, переїзд і початок нового етапу діяльності. У цей період перевезли весь фонд бібліотеки, сформували новий молодий колектив, значно поліпшили якість обслуговування користувачів завдяки новим можливостям бібліотечної споруди.

Л. В. Ворона

Наступник Л. В. Ворони — **Василь Герасимович Дригайло**. Він також керував бібліотекою 25 років — із 1991 по 2015 рік. Видатний український бібліотекознавець, організатор бібліотечної справи в Україні, автор низки навчально-методичних видань із питань бібліотечної справи, президент Української бібліотечної асоціації (2001–2006), заслужений працівник культури України, відмінник освіти України. Його

ім'я внесено до довідника Who is who in the World. Цей період — час

В. Г. Дригайло

стрімкого розвитку автоматизації бібліотеки, створення електронного каталогу на базі програмного забезпечення ALEPH, розширення міжнародних зв'язків бібліотеки, участь у міжнародних програмах і проєктах, отримання гранту від фонду «Відродження» на придбання літератури й технічного обладнання для оцифрування книжкових видань. Був налагоджений книгообмін із бібліотеками з-понад 25 країн світу.

Із січня 2016 року бібліотеку очолює **Оксана Миколаївна Бруй** — кандидат

наук із соціальних комунікацій, президентка ВГО Українська бібліотечна асоціація (із 2018), відома в Україні громадська діячка. Роки керівництва Оксани Бруй відзначаються якісно новим баченням ролі бібліотеки в університетському середовищі та розвитком ідей стратегічного управління бібліотеками в Україні. За шість років діяльності Оксани Миколаївни на посаді директора розроблено й затверджено дві Стратегії Бібліотеки КПІ, визначено нову

О. М. Бруй

структуру бібліотеки, створено нові підрозділи, визначено головні стратегічні напрями роботи. Також започатковано низку важливих ініціатив в університеті: створено Центр інформаційної підтримки освіти та досліджень, налагоджена систематична популяризація академічної доброчесності та відкритої науки, здійснюється актуалізація колекцій. Відкрито нові освітні простори в бібліотеці, зокрема в межах проєкту «Освітні студії Гретера і Криванека». Міжнародна співпраця з бібліотеками європейських університетів у цей період набула нових

форматів у процесі організації міжнародної науково-практичної конференції «Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення», яка у 2017–2021 роках зібрала широке коло керівників та провідних фахівців бібліотек, інформаційних, освітніх та соціокультурних установ, усіх зацікавлених у розвитку бібліотек. Значним досягненням останніх років можна вважати створення сильної команди топменеджменту бібліотеки та професійного колективу, який виявився готовим і боєздатним до викликів російсько-української війни.

Бібліотека в період 1998–2023 років

Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка є загальноуніверситетським підрозділом, діяльність якого спрямована на реалізацію візії та місії КПІ ім. Ігоря Сікорського. Разом зі всією спільнотою та для спільноти університету, *бібліотека створює та розвиває творче, комфортне й безпечне середовище, що сприяє дослідженню, навчанню, викладанню й саморозвитку, з метою розбудови дослідницького університету світового рівня.*

Бібліотека КПІ

Поступовий та неухильний розвиток бібліотеки продовжувався всі останні 25 років, а з 2016 року розпочато процес трансформації. *Сьогодні бібліотека — це сучасний, інтелектуальний, комунікаційний та культурний центр університету.* У своїй діяльності бібліотека враховує як глобальні тренди, пов'язані з розвитком ІТ, суспільні тренди, так і світові тренди в наукових дослідженнях та освіті, а також ті, що стосуються організації роботи бібліотек.

Одним із головних напрямів роботи бібліотеки є *розвиток актуальної бібліотечної колекції для забезпечення якісного процесу навчання та досліджень університету.*

Поповнення фонду бібліотеки сучасними виданнями завжди було вкрай важливим процесом. Багато років бібліотека отримувала обов'язковий примірник видань за профілем університету, однак останніми роками це правило стосується лише тих видань, що видаються в КПІ ім. Ігоря Сікорського. При комплектуванні фонду насамперед враховуються замовлення від кафедр і структурних підрозділів університету. А оскільки ресурси для придбання літератури досить обмежені, бібліотека постійно шукає нові можливості актуалізації своїх колекцій, зокрема й в межах програми залучення дарунків літератури.

Книжковий дарунок від IT-компанії Infopulse Ukraine

Наразі в процесі формування **друкованого фонду** пріоритетом є література останніх п'яти років видання за напрямками наукових досліджень та освітніх програм університету, а також сучасна науково-популярна та художня література. Увесь паперовий фонд бібліотеки становить майже 2,5 млн примірників; інформація про всі наявні видання доступна в електронному каталозі.

*Книжковий дарунок від Дмитра Степуренка,
випускника факультету авіаційних і космічних систем*

Для кращого розкриття фонду й поліпшення доступності унікальних видань та інформаційних матеріалів організовано [спеціальні колекції документів](#). Серед них: наукова періодика університету, видання до 1950 року, рідкісні та цінні документи, науково-технічні журнали XIX–XX століть, колекція з історії КПІ ім. Ігоря Сікорського.

У 2015 році створено відділ рідкісних і цінних документів, у фондах якого об'єднано колекцію з історії КПІ ім. Ігоря Сікорського та фонд книжкових пам'яток XVIII — першої половини XX століття. Формування колекцій відбувається за принципом збереження найціннішого: книжкові пам'ятки XVIII–XIX століть, прижиттєві видання класиків науки й техніки, окремі монографії та зібрання наукових праць видатних учених, інженерів, унікальні періодичні видання з різних технічних дисциплін, видання з автографами, власницькими й дарчими написами, екслібрисами та печатками.

**Найстаріша книга в Бібліотеці КПІ:
Elementa Chemiae / *Hermannus Boerhawe* (1732)**

Сьогодні **колекції рідкісних і цінних документів** налічують понад 10 000 назв та майже 15 000 примірників. Усі документи представлені в електронному каталозі у відповідних віртуальних колекціях.

Для збереження рідкісних і цінних документів та організації до них доступу на початку 2000-х років розпочалися перші роботи з оцифрування. Доступ до цифрових матеріалів був організований на бібліотечному сайті. Із 2013 року 25 оцифрованих документів представлено в проєкті Europeana, що є цифровою колекцією європейського культурного надбання. У 2020 році створено [Цифрову бібліотеку Київської політехніки](#), колекції якої постійно поповнюються оцифрованими рідкісними й цінними документами з фондів бібліотеки.

Останні десять років бібліотека активно розвиває [колекцію електронних ресурсів](#), яка станом на кінець 2022 року становить понад 100 000 назв. Колекція електронних ресурсів охоплює як зовнішні електронні ресурси, реферативні й повнотекстові бази даних наукової та освітньої інформації (приблизно 100 баз даних, комерційних і відкритого доступу, представлені на сайті бібліотеки), так і електронні ресурси власної генерації, як-от

ELAKPI (відкритий електронний архів наукових та освітніх матеріалів КПІ ім. Ігоря Сікорського). Наразі архів містить більше 40 000 документів.

З огляду на сучасні тенденції та виклики, які стоять перед українською освітою та наукою, бібліотека продовжуватиме збільшення частки електронних ресурсів у загальному фонді.

Інформаційна підтримка освітнього процесу та наукової діяльності університету — головне завдання сучасної університетської бібліотеки.

Бібліотека пропонує викладачам, студентам і науковцям відповідні інформаційні ресурси та інструменти; проводить освітні заходи та здійснює індивідуальне консультування щодо ефективної організації навчання, викладання та досліджень. Зважаючи на світові тренди в освіті та науці, а також на виклики, які загострилися в умовах пандемії та війни, особлива увага приділяється інформаційній та цифровій грамотності, розвитку відкритої науки, інтеграції КПІ ім. Ігоря Сікорського в міжнародне освітнє та наукове середовище.

Із метою формування інформаційної та цифрової грамотності, з 1961 року бібліотекарі проводять обов'язкову лекцію з інформаційної грамотності для всіх студентів першого курсу. Крім того, зважаючи на відмінності в рівні інформаційної, цифрової грамотності здобувачів вищої освіти, окремо проводяться заняття для груп студентів за запитом, а також заняття для молодих дослідників — магістрів та аспірантів. Серед подальших планів бібліотеки в межах цього напрямку діяльності — розроблення дистанційного курсу з інформаційної грамотності.

Інформаційна та цифрова грамотність важлива не лише для здобувачів вищої освіти, а й для професорсько-викладацького складу університету, тому щороку бібліотека проводить низку освітніх заходів для дослідників. Усі дослідники університету можуть обрати тему для індивідуального онлайн-консультування: використання цифрових інструментів наукової

комунікації; пошук джерел освітньої, наукової інформації; управління дослідницькими даними; поширення результатів наукових досліджень у цифровому середовищі; використання бібліографічних менеджерів; оформлення посилань і цитувань в освітніх та наукових роботах тощо.

*Міжнародний науковий захід Crossref LIVE Київ,
26 березня 2019 р.*

Відповідно до [Стратегії](#) («створити й розвивати для дослідників університету середовище, що сприяє дослідженню, навчанню та викладанню»), однією з пріоритетних цілей бібліотеки є якісний інформаційний супровід дослідників університету з метою інтегрування КПІ ім. Ігоря Сікорського в світовий освітній та науковий простір. Реалізація цієї цілі здійснюється бібліотекою в тісній співпраці з науково-дослідною частиною, ТОВ «Видавнича служба УРАН», редакціями наукових періодичних видань, оргкомітетами конференцій, структурними підрозділами університету. Також у 2017 році створено окремий структурний підрозділ бібліотеки — центр інформаційної підтримки освіти та досліджень. Важливий результат діяльності цього відділу — залучення бібліотеки до основних етапів наукового дослідження. Для інформаційної підтримки дослідників на різних дослідницьких етапах підтримується розділ «Дослідження» на сайті бібліотеки.

Бібліотека активно підтримує концепцію відкритої науки, передумовою чого, починаючи з 2010 року, стало координування **створення, підтримки та розвитку платформи відкритого доступу в КПІ ім. Ігоря Сікорського**. Саме в цей період розпочинається діяльність зі створення та розвитку [ELAKPI](#) як інструменту для збереження, розвитку та поширення наукових та освітніх матеріалів спільноти університету в мережі «Інтернет». Із 2014 року, коли в університеті ухвалили Мандат відкритого доступу як декларацію розвитку платформи відкритого доступу, бібліотека ще активніше залучена до цього процесу. Робота з електронним архівом проводиться в напрямі розвитку репозитарію як ресурсу відкритого доступу. Із 2015 року більшість матеріалів архіву є у відкритому доступі.

*Флешмоб «Відкрий замок» до Тижня відкритого доступу,
23 жовтня 2017 р.*

Зокрема, щоб редакції наукових періодичних видань університету ліпше орієнтувалися в сучасному видавничому дискурсі та впроваджували оптимальні видавничі практики в свою роботу, бібліотека на постійній основі здійснює консультування представників редакцій наукових періодичних видань, організаційних комітетів наукових конференцій та проводить освітні заходи з актуальних у контексті розвитку наукового

видавництва тем. А також спільно з ТОВ «Видавнича служба УРАН» координує використання редакціями наукових видань університету єдиної видавничої платформи відкритого доступу Open Journal Systems у межах проєкту «*Наукова періодика України*». Сьогодні на платформі представлено 37 наукових журналів та 17 наукових конференцій університету.

Розвиваючи цифровізацію організації наукових конференцій університету, бібліотека надає підтримку оргкомітетам міжнародних наукових конференцій у впровадженні та використанні організаційної платформи Open Conference Systems у межах проєкту «*Наукові конференції України*», на якій наразі представлено 56 конференцій, ще 30 — у процесі впровадження платформи.

Важливим складником впровадження відкритої науки є також платформа [Open Monograph Press](#) (OMP), яка з 2020 року адаптована та використовується для забезпечення вільного доступу до видань бібліотеки та монографій охочих дослідників. Цей досвід у майбутньому може використовуватися для видання відкритих освітніх ресурсів.

У 2022 році КПІ ім. Ігоря Сікорського першим серед українських університетів ухвалив [Політику відкритої науки](#). Окрім названих вже складників, університет також упроваджуватиме доступ до дослідницьких даних, підвищуватиме рівень обізнаності, формуватиме компетентності з відкритої науки в усіх учасників наукового та освітнього процесів, що передбачає активну участь бібліотеки.

Високий рівень *культури академічної доброчесності* — запорука якісної освіти та науки університету. Фахівці бібліотеки активно працюють в комісії з етики та академічної доброчесності та відповідній робочій групі, координують процес перевіряння академічних текстів на плагіат, організовують та прилучаються до заходів із популяризації культури

академічної доброчесності, викладають курс з академічної доброчесності для підвищення кваліфікації викладачів із 2020 року та вибіркову дисципліну для бакалаврів із 2020 року.

Відкритий діалог «ДоброЧесність: цінності в щоденних вчинках. Роботи на замовлення», жовтень 2021 р.

Один з актуальних і прогресивних трендів сучасності — всебічно розвинена особистість з високим рівнем культури, яка постійно навчається, розширює коло своїх інтересів та знань. Відповідно серед важливих завдань бібліотеки — *сприяння всебічному розвитку особистості протягом життя*, що також відповідає Стратегії університету на 2021–2025 роки. Для виконання цього завдання бібліотека створює відкритий креативний простір (фізичний та віртуальний), де проводяться винахідницькі, наукові, науково-популярні та культурно-освітні заходи. Цей напрям діяльності бібліотеки постійно трансформується (залежно від суспільних змін, запитів спільноти університету) та має міждисциплінарний характер.

День відкритих дверей КПІ ім. Ігоря Сікорського в бібліотеці, 2019 р.

Якщо раніше перевага надавалася переважно виставкам, заходам до ювілейних дат та науковим конференціям, то останніми роками освітня діяльність стала різноманітнішою і за формою, і за змістом. Бібліотека є базою для проведення університетських і партнерських заходів різних рівнів. Тут проходять науково-практичні конференції, семінари, хакатони, змагання, книжкові аукціони, художні виставки, вечори музичного мистецтва, літературні фестивалі, засідання клубів за інтересами, зустрічі з відомими особистостями, екскурсії тощо.

Один із музичних вечорів у бібліотеці

У 2017 році бібліотека перемогла в конкурсі «Громадський бюджет Києва» з проектом «Освітні студії Гретера і Криванека», в межах якого щороку організовує низку відкритих різноматичних заходів у співпраці з підприємцями, бізнес-тренерами, лідерами думок та експертами з різних сфер.

Відкриття проекту «Освітні студії Гретера і Криванека», 2019 р.

Бібліотека започаткувала також власні проекти освітніх заходів, що популяризують історію університету, бібліотечні фонди та читання загалом, сприяють розвитку особистості.

Серед них цикли лекцій: «Історичні студії “Think about it”» (2018) — спрямовані на дослідження й популяризацію історії університету та міста Києва; «Про художку» (2018) — висвітлює творчість окремих письменників; «Фантастичний курс» (2018) — розповідає про художні твори авторів-фантастів; «МузКлас» (2020) — знайомить із головними віхами світової та української класичної музики; «Розповіді із життя старих підручників» (2021) — присвячені цікавим знахідкам із фонду рідкісних і цінних документів, історії університету, науки й техніки тощо.

День вишиванки, 2022 р.

Із початком пандемії, навесні 2020 року, культурно-освітня діяльність бібліотеки суттєво змінилася, більшість заходів проводилися в онлайн-форматі. Заходи ж, які бібліотека організовує в умовах воєнного стану, після 24 лютого 2022 року, крім того, що мають освітню мету, спрямовані на психологічну підтримку. Важливою компонентою культурно-освітньої діяльності є заходи, що спрямовані на розвиток національної ідентичності та патріотизму, серед яких уже стали традиційними та щороку об'єднують спільноту університету: Міжнародний день вишиванки, День Конституції, День Незалежності, День української писемності та мови й спільне написання Всеукраїнського диктанту національної єдності.

Виставкова діяльність бібліотеки також зазнала трансформації. До інформаційних традиційних книжкових виставок додалися виставки-інсталяції та мистецькі виставки.

Загалом щороку в бібліотеці відбувається від 300 до 500 різноманітних заходів. Для їх презентування створено окремі канали «Events Бібліотека КПІ» в [телеграмі](#) та [фейсбуці](#).

Акція-виставка «Темна книга», вересень 2021 р.

«Вій,на». Фотовиставка про війну росії проти України очима українських студентів та студенток, серпень-вересень 2022 р.

Будівля Бібліотеки КПІ є пам'яткою архітектури в стилі радянського модернізму. Її площа — майже 14 000 квадратних метрів. Бібліотека розташована в центрі студмістечка, до неї можна зручно й швидко дістатися

з будь-якого корпусу університету — щоб повчитися, відвідати захід, поспілкуватися з друзями, відпочити. Тому важливо, щоб бібліотека була **комфортним і безпечним, доступним і творчим місцем** для навчання, дозвілля та саморозвитку. Особливо активно в цьому напрямі працюють останні шість років: оновлюється система освітлення, встановлюються додаткові розетки, поступово ремонтуються приміщення залів та замінюються вікна.

Бібліотека має **зонування** (червоні, помаранчеві й зелені простори): читальні зали для зосередженої індивідуальної та командної роботи, коворкінги й холи для спільної роботи над проектами; зали для проведення масових заходів. Кожен знайде тут зручне для себе місце.

Бібліотека є платформою для реалізації ідей студентських ініціатив. Важливою подією для

університету стало відкриття у вересні 2016 року в одній із зал бібліотеки **студентського простору Velka** — відкритої платформи для продуктивної роботи студентів — як індивідуальної, так і командної. На базі простору функціонує лекторій, проводяться конференції та хакатони. Цей проєкт реалізувала ініціативна група студентів секції Наукового товариства студентів та аспірантів КПІ ім. Ігоря Сікорського.

ХОЛИ

Робота в групах
Можна голосно розмовляти
Можна говорити по телефону
Можна їсти

4.2 6.6

Робота в невеликих групах
Можна пошепки розмовляти
Телефон у віброрежимі
Можна їсти

1.3 3.2
6.2 6.3

Індивідуальна робота
Можна пошепки розмовляти
Не можна говорити по телефону
Не можна їсти

Зонування в бібліотеці

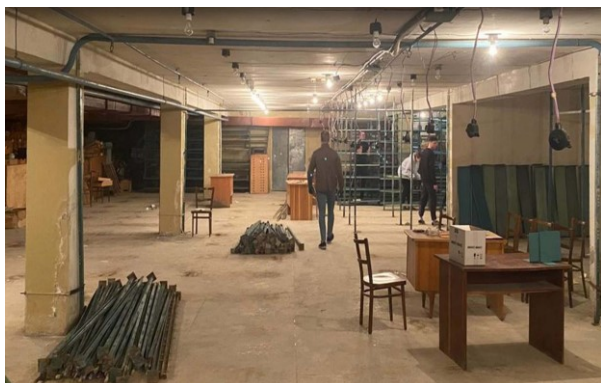
Студентський простір Velka

А у 2019 році в бібліотеці за ініціативи викладачів та студентів кафедри конструювання електронно-обчислювальної апаратури відкрився ще один креативний простір — *відкрита лабораторія електроніки Lamra*.

Відкрита лабораторія електроніки Lamra

Уже в дні повномасштабного вторгнення росії в Україну виникла ще одна ініціатива зі створення креативного простору в бібліотеці: на XI Всеукраїнському фестивалі інноваційних проєктів Sikorsky Challenge 2022 презентували проєкт [Smart Shelter CLUST Space](#).

Студенти допомагають звільнити одне з книгосховищ бібліотеки для майбутнього смартукриття, жовтень 2022 р.

Smart Shelter CLUST Space, грудень 2023 р.

CLUST Space — це перше в Україні смартукриття для студентів — мультифункціональний освітній простір з усіма принадами коворкінгу, читальної зали та функціями укриття, в якому комфортно навчатися, працювати та розвиватися за будь-яких обставин. Проєкт реалізують компанія CLUST та КПІ ім. Ігоря Сікорського на базі Бібліотеки КПІ, а саме в підвальному приміщенні, що раніше слугувало книгосховищем.

Бібліотека КПІ є чудовим мистецьким центром університету, де наука поєднується з [МИСТЕЦТВОМ](#).

Окрасою простору бібліотеки став всесвітньовідомий фізичний прилад — [маятник Фуко](#), розташований в центрі бібліотечного атриуму. Маятник виготовлено науково-виробничою лабораторією «Дидактик». Запуск приладу відбувся 24 лютого 2011 року. Довжина підвісу — 22 метри, вага кулі — 43 кг, діаметр кулі — 28 см. Цей маятник визнано найбільшим таким приладом в Україні (на сьогодні), що підтверджує диплом Національного комітету рекордів України. Розміщення маятника Фуко саме

в Бібліотеці КПІ є символічним, адже це головне місце зберігання та поширення фундаментальних знань і наукової інформації.

Маятник Фуко в атриумі бібліотеки

Стіни чотирьох холів бібліотеки прикрашають **монументально-декоративні розписи**. Їхній автор — заслужений та народний художник України, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, член-кореспондент Національної академії мистецтв України, живописець і дизайнер Володимир Пасивенко. Він створив у бібліотеці чотири панно під спільною назвою «Людина і природа». Окремі назви кожного розпису: «Людина і Вогонь», «Людина і Земля», «Людина і Вода», «Людина і Космос». Символічні та гарні зображення, що демонструють єдність природи та людства. На їхньому фоні проводяться виставки, концерти, фотосесії, знімаються кліпи й просто навчаються студенти.

*Робоча зона в холі бібліотеки біля панно «Людина і Вода»,
художник Володимир Пасивенко, фото — Саша Коваленко*

Уже протягом багатьох років холи та вестибюль бібліотеки є місцем для створення оригінальних арт-об'єктів (інсталяцій): «Небесні журавлі», «КОД», «Вишиванка», «Книжкове серце», «Лабіринт знань», «Новорічна ялинка», «Бібліотека дарує крила».

Команда бібліотеки в «Лабіринті знань»

Сьогодні бібліотека успішно застосовує інформаційні технології для підтримки навчання, викладання та досліджень, зокрема постійно оптимізує свої ресурси та послуги з погляду доступності й зручності в користуванні — *створює та розвиває комфортний, безпечний, творчий, доступний віртуальний простір для своїх користувачів.*

Ще у 1980–1990-х роках бібліотека однією з перших у країні почала застосовувати інструменти автоматизації та механізації робочих процесів. А з поширенням інформаційних технологій почалося їх системне та стрімке впровадження, що стало на кінець 1990-х років інноваційним прикладом для інших бібліотек та базою для подальшого розвитку Бібліотеки КПІ.

Важливими датами та подіями для бібліотеки є: 1987 рік — початок роботи над створенням електронного каталогу, 1994 рік — отримання та початок впровадження автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ALEPH. На початку 2000-х років було створено локальну мережу на 218 робочих місць із під'єднанням до інтернету. Почався поступовий розвиток власних електронних ресурсів.

[Сайт бібліотеки](#) як єдина точка доступу до інформації про бібліотеку, її послуги та ресурси мав три етапи розвитку: у 1998 році розробили перший сайт бібліотеки (одне з перших інтернет-представництв в університеті); у 2009 році створили новий сайт на базі вільного програмного забезпечення Drupal — зручний як для користувачів, так і для адміністраторів; у 2019 році на основі WordPress розробили сучасний вебсайт, на якому представлено всі ресурси та сервіси для навчання, викладання, дослідження для всіх категорій користувачів університетської спільноти. Під час карантину та дистанційного навчання сайт став основною платформою для розвитку всіх послуг та сервісів бібліотеки, що тепер доступні онлайн.

Сьогодні [електронний каталог](#) має практично кожна університетська бібліотека. Однак, на початку 2000-х років в Україні таких були одиниці. Тоді Бібліотека КПІ розпочала масштабну роботу з перенесення даних із карткового каталогу в електронний, до чого прилучилися працівники практично всіх підрозділів бібліотеки. Одночасно впроваджувалася автоматизація основних бібліотечних процесів на базі автоматизованої бібліотечно-інформаційної системи ALEPH. Поступово традиційне

обслуговування доповнювалося електронним. Уже в 2010 році для викладачів та працівників університету впровадили повністю електронну книговидачу. А з навчального 2015 року у відділах бібліотеки ведеться електронне обслуговування всіх категорій користувачів.

У 2016 році автоматизували всі основні бібліотечно-бібліографічні процеси роботи з документами на твердих носіях (книги, періодичні видання, електронні носії із записом): комплектування, наукова обробка, книговидача, переоблік, списання; здійснюється електронне замовлення та електронна видача всіх видань, що представлені в електронному каталозі бібліотеки. Із 1 січня 2017 року карткові каталоги не поповнюються і не підтримуються. Тоді ж почали запроваджувати нові сервіси електронного каталогу та здійснювати переоблік в автоматизованому режимі. Стратегічною ініціативою бібліотеки до 2025 року визначено подальший розвиток електронного каталогу відповідно до міжнародних стандартів та його інтегрування у світовий електронний каталог WorldCat.

Для збереження, розвитку та поширення наукових та освітніх матеріалів спільноти університету в інтернеті, у 2010 році в бібліотеці почав працювати електронний архів *ELAKPI* (на базі вільного ПЗ DSpace), що з 2014 року розвивається як репозитарій відкритого доступу. У 2017 році відбувся перехід на нову версію програмного забезпечення, що дало змогу зробити для користувачів більш зрозумілим і зручним інтерфейс ресурсу. Популярність архіву та кількість завантажених користувачами файлів із нього стрімко зростає, особливо під час дистанційного навчання. У 2020 році на запити користувачів впроваджено віддалений доступ до локальних матеріалів. Загальна кількість переглянутих файлів у репозитарії в 2021 році становила більше 15 млн. Бібліотека продовжує розвивати ELAKPI як інструмент відкритої науки й освіти.

Ще однією важливою складовою сучасного віртуального середовища бібліотеки є **Цифрова бібліотека Київської політехніки**, основу якої становлять рідкісні та цінні документи з фондів бібліотеки.

У вересні 2022 року впровадили систему пошуку в усіх інформаційних ресурсах Бібліотеки за принципом «єдиного пошукового вікна» — [Каталог+](#). Пошукова система працює на базі вільного програмного забезпечення VuFind, та на сьогодні це перше впровадження такого продукту серед українських бібліотек. Відтепер користувачі Бібліотеки КПІ мають змогу одночасно шукати матеріали на потрібну тему в електронному каталозі, електронному архіві, цифровій бібліотеці, а також у низці повнотекстових баз даних вільного доступу.

Подальший розвиток віртуального середовища бібліотеки буде спрямовано на налагодження й забезпечення ефективної взаємодії та інтеграції з інформаційними системами університету.

Бібліотека КПІ, як підрозділ дослідницького університету, **проводить низку самостійних наукових досліджень, застосовує їхні результати на практиці** та успішно поширює серед інших бібліотек.

Наукові дослідження проводяться за актуальною тематикою бібліотечно-інформаційної галузі: стратегічне управління бібліотекою, бібліографічно-реферативні бази даних, авторитетний контроль, міжнародні стандарти створення електронних каталогів, рідкісні та цінні документи бібліотеки, історія науки й техніки, відкрита наука, інформаційна культура студента-дослідника тощо.

Працівники бібліотеки висвітлюють результати теоретичних досліджень і практичний досвід їх упровадження у фаховій періодиці, беруть активну участь у всеукраїнських та міжнародних науково-практичних заходах. Серед найбільших представницьких заходів — Львівський міжнародний

бібліофорум, світові конгреси Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій (IFLA), конференція Асоціації європейських дослідницьких бібліотек (LIBER), щорічні конференції національних бібліотек України та Української бібліотечної асоціації.

Директорка Бібліотеки КПІ з виступом «Вижити й перемогти» на конференції Асоціації європейських дослідницьких бібліотек LIBER Conference 2022

Підготовлення бібліографічних списків, покажчиків, бібліографічно-реферативних баз даних є важливим напрямом наукової роботи бібліотеки. До 120-річчя КПІ ім. Ігоря Сікорського започатковано серію біобібліографічних покажчиків **«Бібліографія вчених Київської політехніки»**. Видано в паперовому та електронному варіантах три перші з них — про видатних ректорів університету: [Віктора Львовича Кирпичова](#), [Олександра Сергійовича Плигунова](#) та [Григорія Івановича Денисенка](#).

Працівники бібліотеки постійно працюють над розробленням фахових методичних матеріалів, міжнародних стандартів, які використовуються в практичній діяльності бібліотек та під час підготовки фахівців за бібліотечно-інформаційними спеціальностями. Із основних робіт останніх років: [«MARC 21 формат для бібліографічних даних»](#). У виданні надано методичні рекомендації щодо застосування формату MARC 21 для

створення бібліографічних записів в електронних каталогах бібліотек. Рекомендації складено з урахуванням міжнародного стандарту каталогізації в цифровому середовищі RDA — «Опис та доступ до ресурсів» (Resource Description & Access).

Головна бібліотекарка Ірина Баньковська переклала на українську мову видання «[Бібліотечна еталонна модель від IFLA: Концептуальна модель для бібліографічної інформації](#)», що є актуальним у побудові відповідних баз даних.

Бібліотека КПІ перша і єдина в Україні повною мірою застосовує міжнародні стандарти, представлені у цих виданнях, під час створення власних баз даних, передусім електронного каталогу.

Варто зазначити, що видання фахових матеріалів у традиціях бібліотеки. У період 2001–2014 років директор бібліотеки В. Г. Дригайло персонально та в співавторстві створив та видав п'ять фундаментальних монографій з питань організації та управління бібліотекою вищого навчального закладу.

Серед працівників бібліотеки останнього 25-річчя плідно працювало шість кандидатів наук. У період 2013–2018 років апробовано та захищено два дисертаційні дослідження на ступінь кандидата наук із соціальних комунікацій за темами «Збалансована система показників у стратегічному управлінні бібліотекою» (О. М. Бруй) та «Зв'язки з громадськістю в системі соціально-комунікаційної діяльності бібліотеки вищого навчального закладу» (С. І. Барабаш), які пройшли успішну апробацію в Бібліотеці КПІ. На базі бібліотеки також успішно підготовлено п'ять магістерських робіт за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

*I Міжнародна науково-практична конференція
«Стратегія розвитку бібліотек: від ідеї до втілення», грудень 2018 р.*

Бібліотека започаткувала й цілеспрямовано розвиває організаційну та якісну складові щорічної Міжнародної науково-практичної конференції [«Стратегії розвитку для бібліотек: від ідеї до втілення»](#). У період 2017–2020 років у співпраці з Українською бібліотечною асоціацією організовано та проведено міжнародний семінар та дві конференції, які загалом зібрали понад 500 учасників із Німеччини, Польщі, Казахстану, Литви, Білорусі та України.

Важливими напрямками в роботі бібліотеки є *проектна діяльність та міжнародна співпраця*. Насправді, вони розпочалася чи не з дня заснування бібліотеки, і відтоді кожне наступне десятиліття, кожен новий рік відзначається появою нових ініціатив та проєктів, що спрямовані на розвиток бібліотеки в цілому та окремих її напрямів роботи, а також віртуального, фізичного та креативного середовища. За кожною такою ініціативою чи проєктом криється чимало партнерських взаємодій. Коло друзів та партнерів бібліотеки щороку зростає й охоплює різні громадські й благодійні організації; культурні, освітні та наукові установи; грантові установи, студентські та молодіжні ініціативи; бізнес-компанії, зокрема видавництва; інші бібліотеки України та світу. Кути співпраці сягають

реалізації проєктів, організації заходів та соціальних ініціатив, формування актуальної бібліотечної колекції, обміну досвідом тощо.

Протягом останніх 25 років значна увага приділяється розробленню й реалізації грантових проєктів, що підтримувалися Міжнародним фондом «Відродження», Інститутом відкритого суспільства, Європейською комісією та іншими організаціями.

Так, за сприяння *Міжнародної програми Tempus-Tacis* та за участі технічних університетів міст Аахена, Ільменау (Німеччина), Дельфта (Нідерланди), Відня (Австрія) з 2000 по 2007 рік відбулося дев'ять міжнародних шкіл-семінарів на тему: «Сучасні інформаційні технології для бібліотек та менеджмент науково-освітніх мереж», а також міжнародна науково-практична конференція «Інформаційні технології в сучасних бібліотеках», де підвищили свою кваліфікацію більше 300 співробітників переважно технічних університетів України. У межах проєкту створено *Навчальний центр підготовки менеджерів інформаційних технологій бібліотек*.

Серед останніх реалізованих проєктів — *«Освітні студії Гретера і Криванека»* та *Цифрова бібліотека Київської політехніки*.

У 2017 році бібліотека перемогла в конкурсі «Громадський бюджет Києва» й отримала 2 млн грн на створення відкритої освітньої платформи для змістовного дозвілля, саморозвитку, навчання протягом життя під назвою [«Освітні студії Гретера і Криванека»](#). Для реалізації проєкту модернізували два простори бібліотеки. У межах студій співпраця відбувається з фахівцями з різних сфер, яким є чим поділитися з аудиторією бібліотеки.

Важливою подією 2019 року стало отримання в межах проєкту *Digitisation of Cultural Heritage* від *EaP Connect* спеціалізованого сканера Qidenus

Mastered Scan A2 для оцифрування рідкісних видань та програмного забезпечення DLibra для створення Цифрової бібліотеки Київської політехніки. У межах реалізації проєкту на базі бібліотеки створили *Центр оцифрування, копіювання та друку*, де оцифровуються рідкісні та цінні видання з фонду бібліотеки, а також надаватимуться послуги сканування матеріалів культурного надбання українським бібліотекам, музеям, архівам та іншим культурним установам України.

Окремі проєкти бібліотека реалізує власними силами, без грантової підтримки. Серед них варто відзначити: «Бібліотека Eco-friendly» та InclusionLib.

Сортування сміття в Бібліотеці КПІ

[Бібліотека Eco-friendly](#) — проєкт, що спрямований на популяризацію свідомого споживання, зменшення відходів та поширення екозвичок. Проєкт започаткували в 2019 році, відтоді в бібліотеці сортують папір та пластик і працівники, і користувачі, організують відкриті освітні заходи та акції з екотематики, поширюють публікації на еко temu в соцмережах, а

також працюють за принципом зеленого офісу, обмінюються речами в колективі, беруть участь у соціальних кампаніях.

[InclusionLib](#) — проєкт, спрямований на розвиток бібліотеки як інклюзивного середовища. Бібліотека має бути доступною та зручною в користуванні для кожної людини, саме тому планується поступова модернізація простору бібліотеки з урахуванням універсального дизайну. Відповідні заходи увійшли до загальноуніверситетської Програми розвитку інклюзивного освітнього середовища. У межах цієї програми в 2019 році в бібліотеці встановлено зовнішній пандус.

*Візит до бібліотеки Варшавської політехніки,
вересень 2017 р.*

Бібліотека КПІ активно співпрацює з багатьма українськими та зарубіжними бібліотеками в межах проєктів, книгообміну, соціальних ініціатив, підвищення кваліфікації. Працівники бібліотеки беруть участь у різних бібліотечних проєктах, стажуються та знайомляться з найліпшим досвідом колег із університетських, національних та публічних бібліотек у Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Австрії, Нідерландах, Польщі, Литві, Данії та ін. Така активність сприяє розвитку нових ідей і професійних підходів, зміцнює міжнародну комунікацію і співпрацю.

У 2018 році Бібліотека КПІ стала Бібліотекою року, здобувши перемогу у Всеукраїнському конкурсі Української бібліотечної асоціації та Міністерства культури України.

***Вручення диплому «Бібліотека року-2018»
від ВГО Українська бібліотечна асоціація та грамоти від
Міністерства культури України колективу Бібліотеки КПІ за перемогу
у Всеукраїнському конкурсі «Бібліотека року», листопад 2018 р.***

Сьогодні Бібліотека КПІ — одна з найкращих бібліотек України; інтелектуальна, комунікаційна, інноваційна відкрита платформа. Бібліотека розташована в центрі наукової комунікації університету, сприяє народженню нових знань, ідей та є комфортним фізичним і віртуальним середовищем для взаємодії. Бібліотека відкрита для співпраці з усіма, із ким має спільні цілі та цінності.

Працівники бібліотеки постійно досліджують, навчаються, освоюють, впроваджують та поширюють нововведення. Вони є надійними партнерами спільноти університету в розвитку освітньо-наукового середовища та фахової спільноти в розвитку інформаційно-бібліотечної справи в Україні.

Колектив бібліотеки, серпень 2023 р.

125-річна історія Бібліотеки КПІ — це історія розвитку, змін і зростання однієї з найкращих університетських бібліотек України.